

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาหลักสูตรประถมศึกษาเป็นงานที่มีขอบเขตกว้างขวางทั่วทุกตำบลและหมู่บ้าน การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรระดับประถมศึกษาเดิม มาใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 นับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ เป็นการปฏิรูปโครงสร้าง ระบบ และกระบวนการทางการศึกษา การเปลี่ยนแปลงจะกระทำพร้อมกันหมดทุกโรงเรียน ดังนั้น งานเผยแพร่แนวการใช้หลักสูตรดังกล่าวไปยังผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรจึงเป็นงานที่สำคัญ และโดยเฉพาะงานที่จะเผยแพร่แนวการใช้หลักสูตรในส่วนที่เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนไปยังครูประจำการส่วนใหญ่ ซึ่งอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาแห่งชาติ การใช้หลักสูตรให้มีผลในทางปฏิบัติอย่างมีเอกภาพนั้น เป็นงานที่ต้องอาศัยวิธีการที่มีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง ซึ่งจะช่วยให้การพัฒนาการศึกษาในส่วนนี้บรรลุเป้าหมายได้

เหตุผลสำคัญในการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อของครู (Communication Exposure) กับการยอมรับ (Adoption) แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 จึงมีดังนี้

1. การตระหนักถึงศักยภาพของสื่อประเภทต่าง ๆ ที่จะใช้เป็นเครื่องมือที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ด้านการศึกษา โดยเฉพาะในสถาบันการศึกษาเพื่อมวลชน คือ โรงเรียนประถมศึกษา
2. การตระหนักถึงความจำเป็นในการเผยแพร่ความคิดใหม่ หรือนวัตกรรมทางการศึกษาให้ถึงผู้รับ และมีผลในทางปฏิบัติจริง ๆ ซึ่งจะได้ผลในการพัฒนาหลักสูตรตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ การเผยแพร่ความคิดใหม่จำเป็นต้องอาศัยเวลา ดังนั้น เพื่อย่นย่อระยะเวลาในการเผยแพร่จนเกิดการยอมรับ จำเป็นต้องมีการค้นคว้าหาปัจจัยและกลวิธีมาช่วย จึงเห็นว่าการสื่อสารนับเป็นปัจจัยที่มีประโยชน์ หากได้นำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพถูกต้องตามขั้นตอน
3. การตระหนักว่าในการพัฒนาหลักสูตรทั้งกระบวนการ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนน่าจะเป็นดัชนีที่สำคัญ (Key indicator) อย่างหนึ่งที่จะบอกได้ว่าการใช้หลักสูตรมี

ประสิทธิผลในระดับปฏิบัติเพียงใด จึงได้เลือกเจาะจงศึกษาแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยอาศัยปัจจัยทางการสื่อสาร

ปัญหาที่เลือกศึกษามีความเป็นมาดังนี้

การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์การศึกษาของไทย ที่มีผลกระทบต่อมวลชน น่าจะได้แก่การที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ วก.439/2520 เรื่อง ให้ใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ซึ่งเป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 และประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กำหนดการเปลี่ยนแปลงชั้นเรียนและการใช้หลักสูตรใหม่ ลงวันที่ 19 กันยายน 2520 และให้สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนสภาพและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมการเมือง เทคโนโลยี และวิชาการสาขาต่าง ๆ¹ หลักสูตรประถมศึกษาฉบับนี้ใช้แทนหลักสูตรประโยคประถมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย พุทธศักราช 2503 โดยเริ่มมีผลบังคับใช้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ตั้งแต่ปีการศึกษา 2521 เป็นต้นไป

สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรระดับประถมศึกษาในครั้งนี้นอกจากจะให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมแล้ว ยังมีสาเหตุอื่นที่สำคัญอีกหลายประการ ดังที่ปรากฏในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ว่า

โดยที่สภาพการศึกษาพิจารณาเห็นว่า แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2503 และแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2512 ไม่อาจสนองความต้องการอันจำเป็นของสังคมในปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องปรับปรุงแผนการศึกษาแห่งชาติให้เหมาะสมกับความต้องการและการเปลี่ยนแปลงในสังคมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน² และจากหลักการที่

1 กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521.

(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2521), หน้า ก.

2 สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม. (กรุงเทพมหานคร : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2521),

หน้า 53.

กำหนดในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรระดับ
ประถมศึกษาตามมา

เอกวิทย์ ฌ กลาง¹ ได้กล่าวถึงเหตุผลในการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรว่า จากมวล
ความจริงที่กระทรวงศึกษาธิการได้พยายามศึกษารวบรวมในช่วง 4 ปี ก่อนเริ่มเปลี่ยนแปลง
หลักสูตรประถมศึกษา ก็พบว่า บ้านเมืองมีการเปลี่ยนแปลงในทางสังคม ทางวัฒนธรรม ทาง
เศรษฐกิจ และทางวิชาการเป็นอันมาก การที่เราจะยืนยันอยู่ว่าหลักสูตรที่เคยใช้มาอย่างไร
ก็ใช้ไปอย่างนั้น เห็นจะเป็นการตั้งอยู่ในความประมาท เพราะเมื่อสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลง
ไป บ้านเมืองเปลี่ยนแปลงไป แม้แต่ปัญหาชีวิตและปัญหาสังคมก็เปลี่ยนแปลงไป ก็จำเป็นอยู่
เองที่เราจะต้องปรับการศึกษาของเราให้เข้ากับสภาวะที่กำลังเปลี่ยนแปลงอยู่ทุกขณะจิต

การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรจำเป็นต้องกระทำในช่วงเวลา 10 ปี เป็นอย่างช้า เพราะ
สภาพบ้านเมืองเปลี่ยนแปลงไปมากทุก ๆ 10 ปี ทำให้หลักสูตรที่ปรับปรุงไปเมื่อ 10 ปีมาแล้ว
กลายเป็นล้าสมัย ไม่เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน จึงต้องมีการปรับปรุงใหม่²

สภาพการศึกษาได้สรุปสภาพปัจจุบันและปัญหาต่าง ๆ อันเป็นที่มาของการปรับปรุง
หลักสูตร ไว้ดังนี้

1. สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปรวดเร็วมาก การศึกษาซึ่งควรจะมิมีบทบาทสำคัญใน
การเปลี่ยนแปลงสังคมกับไม่ทันการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ปัญหาทางสังคมและทางการศึกษาจึง
ทับถมทวีคูณ
2. ปัญหาอันเนื่องมาจากการศึกษาไม่สามารถเชื่อมความคิดของคนไทย แนวความ
คิดของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปมากโดยเฉพาะช่วงหลัง 14 ตุลาคม 2516 มีปัญหาในการสื่อความ
คิดระหว่างคนต่างสมัย ต่างวัย และต่างความรู้ การศึกษาซึ่งควรจะเป็นเครื่องมือช่วยสื่อความ
คิดกลับเป็นตัวการทำให้เกิดการแบ่งชั้นวรรณะทางการศึกษา

1 เอกวิทย์ ฌ กลาง, "หลักการและโครงสร้างของหลักสูตร" ประชาศึกษา พุศชิกายน
2519, หน้า 6.

2 กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, ความเป็นมาของหลักสูตรสามัญ. (กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์การศาสนา, 2513), หน้า 1-19.

3. ปัญหาอันเกิดจากระบบการศึกษา

3.1 เนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรู้ของการศึกษาแต่ละระดับไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง มุ่งพัฒนาบุคคลมากเกินไป ขาดความยืดหยุ่น ไม่เปิดเสรีใจในตัวเอง ไม่เน้นอาชีพ และการเรียนการสอน เน้นทฤษฎีมากเกินไป

3.2 ครูและบุคลากรทางการศึกษา ปัจจุบันระบบการผลิตและการใช้ครูและบุคลากรทางการศึกษาขาดการประสานนโยบาย และไม่มีมาตรการที่มีประสิทธิภาพในการควบคุมการผลิตและการใช้ การผลิตครูมุ่งในด้านปริมาณมากกว่าคุณภาพ ครูมีวุฒิในงานในตัวเมือง แต่ชนบทห่างไกลขาดแคลนครูเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เนื่องมาจากการขาดมาตรการจูงใจอันเหมาะสมที่จะให้ครูออกไปอยู่ในชนบท นอกจากนี้กระบวนการเรียนการสอน หลักสูตร และการวัดผลค่อนข้างล้าสมัยมีผลทำให้ครูขาดความมั่นใจในตัวเอง ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นและด้วยความจำเป็นทางเศรษฐกิจมีผลทำให้ครูไม่อาจอุทิศตนให้กับหน้าที่อย่างเต็มที่ ทั้งสิทธิและผลประโยชน์ของครูก็มิได้รับการคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพจากสถาบันวิชาชีพครู อันได้แก่ คุรุสภา เพราะคุรุสภาต้องทำหน้าที่ทั้งพิทักษ์สิทธิและผลประโยชน์ของครู และเป็นผู้บังคับบัญชาของครูไปพร้อมกัน¹

หลักสูตรดังกล่าวได้กำหนดหลักการไว้ว่า

1. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน
2. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้นำประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต
3. เป็นการศึกษาที่มุ่งสร้างเอกภาพของชาติ โดยมีเป้าหมายหลักร่วมกัน แต่ให้ท้องถิ่นมีโอกาสที่จะจัดหลักสูตรบางส่วนให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการได้²

โกวิท วรพิพัฒน์³ ได้เขียนถึงความคิดบางประการเกี่ยวกับแนวทางของหลักสูตร

-
- 1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี, การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม, 2521, หน้า 2/6.
 - 2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 1.
 - 3 โกวิท วรพิพัฒน์, "หลักสูตรฉบับถอยหลังเข้าคลอง" อนุสรณ์เนื่องในงานฌาปนกิจศพ นายหลี่ท่าน วรพิพัฒน์, 8 กรกฎาคม 2521, (กรุงเทพมหานคร : สหประชาชาติชัย, 2521), หน้า 47.

ประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ว่า หลักสูตรใหม่ต้องการให้คนไทยทุกคนไม่ว่าคนปัญญาดี คนปัญญาไม่ดี คนในเมือง คนในชนบท ลูกชานา ลูกพ่อค้า ลูกข้าราชการ ใ้เรียนทั้งหมด และให้ได้ประโยชน์แก่ผู้เรียนทุกคน

การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ได้ดำเนินการโดยบุคคลหลายฝ่ายและงานที่สำคัญคือการทำให้หลักสูตรดังกล่าวบรรลุหลักการที่สำคัญ เกิดเอกภาพขึ้นในโรงเรียนประถมศึกษาทั่วประเทศ จำนวนประมาณ 30,723 โรงเรียน¹ เป็นเรื่องที่จะต้องอาศัยกำลังคน งบประมาณ และระยะเวลาหลายฝ่ายมีความเห็นตรงกันว่า สิ่งที่ต้องทำเป็นอันดับแรก ได้แก่ การกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไว้ในหลักสูตรที่จะประกาศใช้นี้ให้ชัดเจน หลักสูตรของประเทศเท่าที่มีมาตั้งแต่ พ.ศ. 2464 มีข้อบกพร่องที่สำคัญคือ ยังมิได้ระบุไว้ในหลักสูตรแม่บทอย่างชัดเจนว่า ควรจะดำเนินการเรียนการสอนอย่างไร

กัญญา สาธิต² ได้ให้ทัศนะไว้ว่า ความบกพร่องของหลักสูตรที่สำคัญอยู่ที่การขาดคำอธิบายเกี่ยวกับกระบวนการสอนหรือวิธีสอน ซึ่งจะช่วยให้ครูสอนได้ผลตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ในหลักสูตร และขาดคำอธิบายเกี่ยวกับการประเมินผล เพื่อประเมินว่าที่ให้สอนเหล่านั้น ๆ ด้วยวิธีการอย่างนั้น ๆ โดยหวังว่านักเรียนจะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตามวัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมายของหลักสูตรนั้นได้ผลจริงหรือไม่เพียงใด การที่จะหวังให้ครูใช้วิธีการตามความพอใจในเรื่องการสอนและการประเมินผลนั้น อาจทำให้การศึกษาขาดประสิทธิภาพได้ การที่จะอาศัย "การอบรมครู" โดยให้ผู้อำนวยการวิธีสอนและผู้อำนวยการวิธีประเมินผลมาบรรยายเป็นครั้งคราว ก็ยากที่จะทำได้ทั่วถึงทั้งประเทศในระยะเวลาอันสั้น ดังนั้น การที่หลักสูตรจะบรรจุเรื่อง 2 เรื่องนี้ลงไปเสียด้วยน่าจะได้ผลในทางปฏิบัติดีกว่า

-
- 1 กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานปลัดกระทรวง, กองแผนงาน, สถิติการศึกษาระดับประถมศึกษา 2524. (กรุงเทพมหานคร : อักษรสุวรรณ, 2524), หน้า 48.
 - 2 กัญญา สาธิต, หลักบริหารการศึกษา (กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, 2519), หน้า 267.

ชัยยงค์ พรหมวงศ์¹ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการสอนสำหรับหลักสูตร ประถมศึกษาไว้ว่า การเรียนตามหลักสูตรใหม่ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ประกอบกิจกรรมการเรียน ให้มากที่สุด ดังนั้น ครูควรทราบว่านักเรียนจะต้องประกอบกิจกรรมอะไร โดยถือการสอน ประเภทใด การกำหนดกิจกรรมการเรียนในหลักสูตรจะช่วยให้นักเรียนเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ ประสานกิจกรรมการเรียนต่าง ๆ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับฝึกชอบต่อการเรียนของตน มากยิ่งขึ้นด้วย

โกวิท วรพิพัฒน์² กล่าวว่า การเปลี่ยนหลักสูตรครั้งนี้เป็นการเปลี่ยนทิศทางการ เรียนการสอน เปลี่ยนจากการมุ่งสอนวิชาหนังสือเพื่อให้เด็กจำสำหรับสอบได้ เป็นการสอนให้ เด็กช่วยกันคิดปรับวิชาการที่เรียนให้เหมาะสมกับการที่ตนเองจะนำไปใช้กับท้องถิ่นและกับตัว ของเด็ก

สิ่งที่บรรจุไว้ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 เพิ่มเติมเน้นหนักกว่าฉบับ เดิม ๆ ซึ่งถือว่าเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดของหลักสูตรนี้ คือ แนวการจัดการเรียนการสอนที่กำหนด ไว้ว่า

1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนเนื้อหาในแต่ละบทเรียน ควรให้ยึด หยุ่นตามเหตุการณ์ สภาพท้องถิ่น ความสนใจของผู้เรียน และให้มีความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม วิชามากที่สุดเท่าที่จะทำได้
2. ผู้สอนควรใช้วิธีสอนที่จะให้ผู้เรียนรู้ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ฝึกให้ คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น และรู้จักนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยพิจารณาวิธีสอนที่เห็นว่า เหมาะสมกับจุดประสงค์และลักษณะของเนื้อหาวิชา เช่น การสอนแบบแก้ปัญหา ค้นคว้า อภิปราย ทำงานเป็นกลุ่ม ฯลฯ
3. ผู้สอนควรคำนึงถึงการที่จะให้ผู้เรียนมีโอกาสทั้งภาควิชาการและภาคปฏิบัติ ซึ่ง

1 ชัยยงค์ พรหมวงศ์, "แนวความคิดเกี่ยวกับรูปแบบการสอนสำหรับหลักสูตรประถมศึกษา", ประชาศึกษา, 29 กันยายน 2520, หน้า 17-18.

2 โกวิท วรพิพัฒน์, "หลักสูตรฉบับดอยหลังเข้าคลอง", 2521, หน้า 54.

มีผลส่งเสริมคุณลักษณะ เฉพาะของแต่ละบุคคล และผู้เรียนอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

4. เวลาเรียนกำหนดไว้คาบละ 20 นาที ในการจัดสอนให้โรงเรียนหรือท้องถิ่น กำหนดช่วงตารางเวลาเรียนเอง โดยจะกำหนดครั้งละกี่คาบ เป็นช่วงสั้นหรือช่วงยาว ได้ตาม ความเหมาะสมกับวัยเรียน ลักษณะเนื้อหา และกิจกรรม¹

เพื่อให้ผู้ใช้หลักสูตรทั้งผู้บริหารและครูประจำการ เข้าใจความหมายของการเรียน การสอนตามหลักสูตร สามารถนำไปปฏิบัติให้ถูกต้องมากขึ้น จึงได้มีการนำมาขยายความให้ชัดเจน ขึ้นไว้ในคู่มือการใช้หลักสูตร ไว้ว่า

หลักสูตรฉบับนี้ได้กำหนดแนวทางเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนที่จะให้ผู้เรียน บรรลุเป้าหมายตามจุดประสงค์ที่วางไว้ โดยพยายามให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าหาคำตอบเองให้ มากที่สุด ยิ่งเป็นประสบการณ์ตรงได้ปฏิบัติจริงจริง ได้ทดลองค้นคว้าจริงก็ยิ่งดี นอกจากนี้ยังเน้น ให้ทำงานร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ฉะนั้นการให้ทำงานเป็นกลุ่ม การให้ได้อภิปราย และ หาคำตอบ หรือแก้ปัญหา โดยเอาสภาพท้องถิ่นมาเป็นข้อมูลในการเรียนการสอนได้ยิ่งดี²

ในส่วนของครูจะเตรียมจัดการเรียนการสอนให้ได้ผลมีแนวทางเสนอแนะแก่ครู ดังนี้

การจัดการเรียนการสอนตามแนวการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 นี้ มุ่งให้เกิดได้ปฏิบัติจริง รู้จักแก้ปัญหาต่าง ๆ และเป็นคนช่างสังเกต ครูจะเป็นที่เลี้ยงให้คำแนะนำ นำปรึกษาและคอยช่วยเหลือเมื่อนักเรียนเดินไม่ตรงทางหรือออกนอกทางที่จุดหมายวางไว้ โดยสรุป การจัดการเรียนการสอนตามแนวของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ได้แก่ การที่ครู และนักเรียนร่วมกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีเด็กเป็นศูนย์กลางของความสนใจ คือ กิจกรรม ของเด็ก โดยเด็ก และเพื่อเด็ก ครูเป็นผู้ดำเนินการให้กิจกรรมเป็นไปในแนวทางตามตีแผน การสอนและผู้เรียนเสนอแนะไว้ เด็ก เป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ มากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการถาม ตอบ การสาธิต ทดลอง การเชิญวิทยากร ฯลฯ แต่ไม่ถึงกับปล่อยให้เด็กปฏิบัติกันตามลำพังโดย

1 กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521, 2521 หน้า 4.

2 กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, คู่มือการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ในเขตโปรตักชั่น, 2521), หน้า 3.

ที่ครูไม่ควบคุมดูแลเสียเลย หรือกล่าวได้ว่า การเรียนการสอนตามแนวการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 มีเป็นข้อ ๆ ดังนี้ กระบวนการเรียนสำคัญพอ ๆ กับเนื้อหา นักเรียนเป็นศูนย์กลาง ครูเป็นผู้กำกับกับการแสดง นักเรียนค้นคว้าหาความรู้:สรุป ดัดลิมใจเอง ใช้วิธีการหลายอย่าง เช่น บรรยาย อภิปราย ถามตอบ บทบาทสมมติ แบ่งกลุ่มแก้ปัญหา ค้นคว้า ศึกษา นอกสถานที่ ทดลอง เป็นต้น และเน้นกระบวนการของกลุ่ม¹ ดังนั้น จึงถือได้ว่าสิ่งที่เป็นความคิดใหม่ของหลักสูตรประถมศึกษา คือการเรียนการสอนในแนวใหม่ที่เน้นให้เด็กเป็นศูนย์กลางของความสนใจ ซึ่งอาจจะถือว่าการเรียนการสอนนี้เป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเผยแพร่ไปยังผู้ใช้หลักสูตรกลุ่มใหญ่ที่สุด ได้แก่ ครูประจำการ

เท่าที่ได้ประกาศใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ไปแล้วเป็นเวลา 5 ปี จากการศึกษาค้นคว้าของนักวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้พบว่า มีปัญหาอย่างมากในระยะแรก อันเกิดจากความไม่พร้อมของครูประจำการและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรในด้านความรู้ความเข้าใจแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แต่อย่างไรก็ตาม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการรณรงค์เผยแพร่แนวความคิดดังกล่าวตลอดมา ช่วยให้ปัญหาต่าง ๆ ลดลงในระยะต่อมา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของการสื่อสาร ในการเผยแพร่แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไปยังครูประจำการในท้องถิ่นที่มีโอกาสเปิดรับสื่อประเภทต่าง ๆ มาก อย่างเช่นชุมชนที่มีลักษณะทางสังคมในระยะ เปลี่ยนผ่านทางสังคม (Transitional society) มากน้อยเพียงใด ทั้งนี้เพื่อค้นคว้าสื่อที่มีความสำคัญต่อการยอมรับนวัตกรรมถึงขั้นปฏิบัติ ซึ่งน่าจะเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการเลือกใช้สื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์หลักสูตรในอนาคต

จุดมุ่งหมายในการศึกษา X

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของการเปิดรับสื่อประเภทต่าง ๆ ของครูประจำการในโรงเรียนประถมศึกษากับการยอมรับแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ซึ่งเป็นความคิดใหม่หรือนวัตกรรม. ประเภทนวัตกรรมทางการศึกษา

1 กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, แนวการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521, 2522 หน้า 9.

2. เพื่อศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับสื่อที่มีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของครู ถึงขั้นยอมรับนวัตกรรมทางการศึกษาในชั้นปฏิบัติ ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการวางแผนเลือกใช้สื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์หลักสูตรในอนาคต

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของสถานภาพของครูประจำการ ที่อยู่ในชุมชนระยะเปลี่ยนผ่านทางสังคมที่มีผลต่อการยอมรับนวัตกรรมทางการศึกษา

4. เพื่อศึกษาสภาพการเปิดรับสื่อของกลุ่มตัวอย่างในการยอมรับนวัตกรรมใหม่ขั้นตอนตามแบบจำลองกระบวนการตัดสินใจรับนวัตกรรมของ Everett M. Rogers และ Floyd F. Shoemaker¹ คือ ในขั้นความรู้ ขั้นการสนใจ ขั้นการตัดสินใจ และขั้นการยืนยัน

สมมติฐานในการวิจัย

1. การเปิดรับสื่อประเภทต่าง ๆ ได้แก่ สื่อมวลชน สื่อเฉพาะกิจ และสื่อบุคคล มีความสัมพันธ์กับการยอมรับนวัตกรรม

2. สถานภาพของผู้รับนวัตกรรม ได้แก่ อายุ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการสอน มีความสัมพันธ์กับการยอมรับนวัตกรรม

ขอบเขตของการวิจัย

1. ครูในโรงเรียนประถมศึกษาที่เลือกเป็นตัวอย่างประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูประจำการในโรงเรียนประถมศึกษาที่สอนชั้น ป.1-5 ในปีการศึกษา 2525 สังกัดสำนักงานการศึกษาแห่งชาติ ที่อยู่ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำนวน 41 โรงเรียนเท่านั้น ซึ่งตามสภาพความเป็นจริงแล้วยังมีครูประจำการในโรงเรียนประถมศึกษาที่สังกัดหน่วยงานอื่น ๆ อีก

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เลือกจากกลุ่มโรงเรียนเพียง 2 กลุ่มเท่านั้น คือจากกลุ่มนครชัยศรีและกลุ่มบางแก้ว ในการสังเกตได้ทำการสังเกตกิจกรรมการเรียนการสอนของครูประจำการที่ทำการสอนกลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้: กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต: กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย และกลุ่มการงานพื้นฐานอาชีพ

1 Rogers with Shoemaker, Communication of Innovation : A Cross-Cultural Approach (New York : The Free Press, 1971), pp. 101-104.

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนและปรับปรุงการพัฒนาหลักสูตรระดับประถมศึกษา ซึ่งจัด เป็นการศึกษาเพื่อมวลชนและมีผลกระทบต่อประชากรของประเทศทุกคน โดยอาจเป็นข้อมูล สำหรับผู้บริหารการศึกษา เพื่อการวางแผนการใช้สื่อต่าง ๆ และเพื่อการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ หลักสูตรในกลุ่มเป้าหมายของการใช้หลักสูตร คือครูประจำการในโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งถือเป็นผู้รับนวัตกรรมนี้ไปใช้และการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมของครูไปในทางที่ปรารถนาโดยมีผลใน ทางปฏิบัติจริง ๆ
2. เพื่อเป็นตัวอย่างของการศึกษาที่เกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อการพัฒนาประเทศ หรือ นิเทศศาสตร์พัฒนาการ เพื่อให้เป็นแนวทางการวิจัยอื่น ๆ ที่จะศึกษาเกี่ยวกับการเผยแพร่ นวัตกรรม ทางการศึกษา (Educational innovation) ซึ่งจะช่วยให้การพัฒนาศึกษาซึ่งมีพัฒนาการ ก่อนข้างจะ เชื่องช้ากว่าการพัฒนาสังคมในระบบอื่น ๆ¹ ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นิยามศัพท์

การเปิดรับสื่อ (Communication Exposure) หมายถึง การติดต่อสื่อสารหรือ การมีปฏิสัมพันธ์ (interaction) ในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ การเปิดรับสื่อมวลชน สื่อเฉพาะกิจ สื่อระหว่างบุคคล

การเปิดรับสื่อมวลชน (Mass Communication Exposure) หมายถึง การดู โทรทัศน์ การฟังวิทยุ การอ่านหนังสือพิมพ์รายวัน การอ่านนิตยสาร และการอ่านวารสารทาง การศึกษา

การเปิดรับสื่อเฉพาะกิจ (Specific Communication Exposure) หมายถึง

1. การเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ระยะสั้นไม่เกิน 7 วัน ที่หน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ จังหวัดหรือกลุ่มโรงเรียนจัดขึ้น
2. การอ่านหรือศึกษาสื่อประเภทเอกสารประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน

1 Snow C.P. Miasma, "Darkness and Tormidity", New Statesman, 1961 in Mathew B. Miles Innovation in Education (New York : Columbia Teacher College Press, 1973), p. 14

เอกสารประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน หมายถึง เอกสารที่จัดทำขึ้น

เพื่อเป็นเครื่องมือในการใช้หลักสูตร ช่วยให้หลักสูตรดำเนินไปตามหลักการ เป้าหมาย และ

จุดประสงค์ที่กำหนด ได้แก่

- หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521
- คู่มือการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521
- แนวการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521
- เอกสารจุดประสงค์การเรียนรู้
- หนังสือความรู้สำหรับครู เรื่อง บูรณาการ
- คู่มือการสร้างอุปกรณ์การศึกษา
- คู่มือการสอนภาษาไทย
- หนังสือเรียนภาษาไทย
- ชุดการเรียนและคู่มือกลุ่มทักษะภาษาไทย ชั้น ป.1-2
- คู่มือการสอนคณิตศาสตร์
- หนังสือเรียนคณิตศาสตร์
- บัตรงานคณิตศาสตร์
- แผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต
- คู่มือครูกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต
- หนังสือเรียนสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต
- แผนภาพประกอบการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต
- หนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต
- แผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย
- แผนภาพประกอบการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย
- คู่มือการจัดกิจกรรมสร้างนิสัย
- หนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย
- แผนการสอนกลุ่มกิจกรรมพื้นฐานอาชีพ
- หนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ

การเปิดรับสื่อบุคคล (Interpersonal Communication Exposure) หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคล 2 คน หรือมากกว่า 2 คนขึ้นไป สื่อบุคคลเหล่านี้ ได้แก่

- เพื่อนครูที่ทำการสอนในโรงเรียนเดียวกัน
- เพื่อนครูที่ทำการสอนในกลุ่มโรงเรียนเดียวกัน
- ครูวิชาการ
- ครูใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่
- เจ้าหน้าที่การศึกษาจากสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ
- ศึกษาพิเศษจากสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
- ศึกษาพิเศษที่เขต
- เจ้าหน้าที่การศึกษาจากส่วนกลาง
- อาจารย์จากวิทยาลัยครู

การยอมรับ (Adoption) หมายถึง การตัดสินใจเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากพฤติกรรมที่ต้องการศึกษาแบบเดิม ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบครูเป็นศูนย์กลางของความสนใจ (Teacher Centered) มาเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบที่ครูและนักเรียนร่วมกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีเด็กเป็นศูนย์กลางของความสนใจ (Child Centered) ในชั้นลงมือปฏิบัติ

นวัตกรรม (Innovation) หมายถึง แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ซึ่งเป็นความคิดใหม่

หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์ทั้งหมดที่โรงเรียนจัดให้นักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน โดยครอบคลุมเกี่ยวกับเอกสารประกอบหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน กระบวนการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน และการประเมินผล

กลุ่มประสบการณ์ หมายถึง ประสบการณ์ที่จัดให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ประกอบด้วย

4. กลุ่ม คือ

1. กลุ่มวิชาทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ ได้แก่ ภาษาไทยและคณิตศาสตร์
2. กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ประกอบด้วย เนื้อหาวิชาสังคมศึกษา

วิทยาศาสตร์ สุขศึกษา และกระบวนการแก้ปัญหาชีวิตและสังคม

3. กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ประกอบกับกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาและสร้างนิสัย

4. กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ประกอบด้วย เนื้อหาวิชาหัตถศึกษา ประสบการณ์

ทั่วไปในการทำงาน ประสบการณ์พื้นฐานในการประกอบอาชีพ

การสอนแบบบูรณาการ หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยผสมผสาน
เนื้อหาของกลุ่มวิชาต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม

ครู หมายถึง ครูประจำการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา
ศึกษาแห่งชาติ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย